

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

**Organizace zážitkového víkendu pro osoby s mentálním
postižením**

Bakalářská práce

Autor: Marie Michaleová

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šeba

Hradec Králové

Duben 2015

Zadání bakalářské práce

Autor: Marie Michaleová

Studium: P121420
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura

Název bakalářské práce:

Organizace zážitkového víkendu pro osoby s mentálním postižením

Název bakalářské práce AJ:

Organisation of the experience weekend for handicapped persons

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat problematikou organizace zážitkových aktivit pro osoby s mentálním nebo tělesným postižením. Budou vybráni jedinci z různých cílových skupin a rozdílných institucí. V závěru práce se bude porovnávat způsob organizace, průběh akcí v jednotlivých institucích a aspekty, ke kterým bylo nutno přihlížet vzhledem ke specifickým potřebám jedinců. Cílem je začlenění postižených osob do kulturního života, jejich obohacení a zpestření života v dané instituci. Důraz bude kladen na správný výběr aktivit, které by měly odpovídat stupni postižení a možnostem každého z nich. Sociální pedagogika jako životní pomoc /

Z. Bakošová Děti, mládež a volný čas / B. Houfbauer Kapitoly ze sociální pedagogiky /
J. Pipeková

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Michal Šeba

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 26. 2. 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 4. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 1/2013 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

Datum: 28. 4. 2015

Podpis studenta:.....

Poděkování

Mnohokrát děkuji Mgr. Michalu Šebovi za ochotu, pomoc a odborné rady při vedení bakalářské práce. Děkuji také všem pracovníkům Chráněného bydlení Polepy za jejich vstřícnost a pomoc.

Anotace

MICHALEOVÁ, Marie. Organizace zážitkového víkendu pro osoby s mentálním postižením. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 47 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá organizací a realizací zážitkových aktivit pro klienty chráněného bydlení. V teoretické části se zaměřuje na sociální služby, které jsou nejdříve rozebírány v obecné rovině. V další části se zaměřuje na jednu konkrétní sociální službu, a to na chráněné bydlení. Cílem práce je pokusit se alespoň o částečnou integraci klientů daného zařízení, zpestřit život v dané instituci a zároveň ukázat, že každý člověk se může podílet na přípravě podobně směřovaných aktivit.

Klíčová slova: sociální služby, chráněné bydlení, zážitkové aktivity

Annotation

MICHALEOVÁ, Marie. Organisation of experience weekend for handicapped persons. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015. 47 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor's Thesis deals with organisation and realisation of experience activities for clients of sheltered housing. In theoretical part it focuses on social services, which are analysing in general plane. Next part focuses on one specific social service, namely sheltered housing. The aim of this thesis is attempt partial integration of clients of this organisation into cultural life, variegate life in this organisation and show that everybody can organise similar activities for handicapped people.

Key words: social services, sheltered housing, experience activities

Obsah

SEZNAM UVEDENÝCH ZKRATEK.....	8
ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1. SOCIÁLNÍ SLUŽBY	12
1.1. Legislativa.....	13
1.2. Kvalifikace v sociálních službách	14
1.3. Subjekty sociálních služeb.....	17
1.4. Formy poskytování sociálních služeb.....	18
1.5. Základní druhy sociálních služeb	18
1.6. Standardy kvality sociálních služeb	20
1.7. Úhrada nákladů za sociální služby	21
1.8. Sociální práce a lidé s mentálním postižením	21
2. CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ.....	24
2.1. Pojem chráněné bydlení a jeho znaky.....	24
2.2. Cíle služby	27
2.3. Uživatelé	27
2.4. Asistenti	28
PRAKTICKÁ ČÁST	30
3. VÝBĚR INSTITUCE	30
3.1. Chráněné bydlení Polepy	30
4. PRACOVNÍ PORADA	31
4.1. Dohodnutí termínu	31
4.2. Dohoda o mlčenlivosti.....	32
5. SEZNÁMENÍ S KLIENTY	32

5.1.	Oslovování klientů	33
5.2.	Komunikace s klienty	33
6.	PLÁNOVÁNÍ AKTIVIT.....	33
7.	HROMADNÉ PEČENÍ CUKROVÍ A VÝROBA OZDOB.....	34
7.1.	Přípravná fáze.....	34
7.2.	Realizace	35
7.3.	Reflexe	35
8.	JEDNODENNÍ VÝLET DO PRAHY.....	36
8.1.	Přípravná fáze.....	36
8.2.	Realizace výletu.....	39
8.3.	Reflexe	40
9.	ŠTĚDRÝ DEN V ORGANIZACI.....	41
9.1.	Přípravná fáze.....	41
9.2.	Realizace	43
9.3.	Reflexe	43
	ZÁVĚR	44
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	46
	SEZNAM PŘÍLOH.....	1
	PŘÍLOHA A	2
	PŘÍLOHA B	3
	PŘÍLOHA C	4
	PŘÍLOHA D.....	5
	PŘÍLOHA E	6

Seznam uvedených zkratk

ČR	Česká republika
DMO	Dětská mozková obrna
CHB	Chráněné bydlení
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MR	Mentální retardace
VŠ	Vysoká škola
VOŠ	Vyšší odborná škola

Úvod

Přístup k mentálně postiženým lidem se za posledních 25 let znatelně proměnil. Před revolucí a ještě v prvních porevolučních letech byl přístup k těmto lidem značně neobjektivní. Byl prosazován názor, že lidé s mentální retardací by měli procházet především ústavní výchovou. Naštěstí se tento názor začal pomalu vytrácet a začaly se objevovat tendence vychovávat mentálně postižené, pokud to jejich stupeň postižení dovolí, mimo zdi ústavu. Tyto tendence byly hlavním důvodem toho, že začala vznikat nová zařízení, která umožní mentálně postiženým jedincům co největší rozvoj a integraci do intaktní společnosti. Jako jedno z nich lze jmenovat chráněné bydlení, kterým se daná práce v jedné ze svých částí zabývá. Tato služba se pomalu, ale jistě rozšiřuje a je o ni ze strany klientů velký zájem.

Bohužel se v široké společnosti dodnes udržují názory, které jsou pozůstatkem předrevolučního smýšlení. Někteří lidé, kteří nejsou zainteresovaní do této problematiky a nemají žádnou osobní zkušenost, těmito jedinci opovrhují, pociťují k nim odpor, nebo z nich mají strach. Jiní zase nemají tušení, jak se k takovým lidem chovat. Dnes už se můžeme setkat s různými programy, které se snaží zbořit tyto bariéry mezi lidmi s postižením, ať už zdravotním, mentálním či kombinovaným, a lidmi z intaktní společnosti. Jako příklad lze uvést například kapelu The Tap Tap. Přestože se jedná o kapelu složenou z lidí s handicapem, dosahují obrovských úspěchů a neustále se zlepšují a vyvíjí. Bylo by velmi nespravedlivé, aby takto nadaní lidé nedostali příležitost ukázat, co v nich je. Jako další příklad lze uvést Kavárnu Potmě, kde jsou lidé obsluhováni nevidomými a kde si i svůj šálek kávy vypijí ve tmě. Cílem je zprostředkovat široké veřejnosti styk s lidmi se zrakovým handicapem a pomoci jim vcítit se do jejich postavení, odbourat strach a nejistotu, aby například při setkání s nevidomým na ulici věděli, jak se k němu správně zachovat. Stejně tak funguje celá řada kaváren, čajoven a bister, kde obsluhují mentálně postižení lidé. Jejich cílem je opět ukázat lidem, že mentálně postižený člověk je také člověk, který je schopný naučit se nějaké práci a přistupovat k ní zodpovědně. Také lze zaznamenat rozvoj chráněných dílen, které mohou široké veřejnosti poskytovat své služby, nejčastěji v oblasti kancelářských prací, drobnějších manuálních služeb, úklidu apod.

Cílem práce je zorganizovat zážitkové aktivity pro klienty chráněného bydlení, jejichž účelem je v první řadě zprostředkovat klientům nový, především pozitivní zážitek. Zároveň se snažit je pomocí těchto aktivit rozvíjet, zprostředkovat jim poznání. Ukázat, že

i mentálně postižení lidé se mohou rozvíjet v oblasti kultury. Zároveň by tato práce mohla být inspirací pro člověka, který by rád vytvořil podobný projekt pro postižené lidi, kteří jsou velmi vděční za každou aktivitu, která se vymyká jejich dennímu režimu.

Metodika práce

Teoretická část práce nabízí vhled do problematiky sociálních služeb. Sociální služby jsou zde rozebírány z legislativního hlediska, dále tu jsou nastíněny jednotlivé subjekty sociálních služeb, rozdělení sociálních služeb ze dvou hledisek a nastíněna tu je i pozice pracovníka v sociálních službách. Stručně zmíněno je i financování sociálních služeb a metody pro zjišťování jejich kvality. Přes poskytování sociálních služeb mentálně postiženým pak volně přechází do další kapitoly zabývající se jednou z poskytovaných sociálních služeb – chráněným bydlením, které se vztahuje k praktické části.

Praktická část využívá metodu popisu, pomocí níž jsou popsány přípravy a samotné realizace aktivit pro mentálně postižené klienty Chráněného bydlení Polepy. Zařazeny jsou i stručné reflexe těchto aktivit ze strany pořadatele, klientů a pracovníků chráněného bydlení.

Teoretická část

1. Sociální služby

V této kapitole je rozebírána problematika sociálních služeb. Protože samotné téma je dosti široké, bude do něj nabídnut alespoň stručný vhled. Pozornost je soustředěna především na legislativu, historii, typologii sociálních služeb, dále také na zřizovatele, poskytovatele i samotné uživatele.

Nejdříve je vhodné se zaměřit na původ tohoto slovního spojení a objasnění těchto výrazů. Termín „sociální“ je převzatý z latiny: „*socius – druh, společník, účastník, spojenec, socio – pojím, družím, sjednocuji, sdílím, účastním se, socialis – spojenecký, družný, společenský, societas – společenství, spolek, družení, svazek*“¹

Slovo „služba“ je ve Slovníku českých synonym definováno dvěma významy: *1. místo, úřad, 2. pomoc, příspěví, úsluha*²

Samotná definice sociálních služeb je dostupná v mnoha publikacích, avšak všechny by měly vycházet ze zákona. Obecně je sociální služba podporou pro člověka, který se nachází v nepříznivé životní situaci. Je to pomyslná pomocná ruka, která by mu měla pomoci najít ze situace správné východisko, nebo mu alespoň udat správný směr.

Ve Slovníku sociální práce stojí: „*Sociální služby jsou všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti. Základními sociálními službami jsou podle českého návrhu zákona o sociální pomoci: ubytování, stravování, hygiena, pomoc při zajištění chodu domácnosti, kontakt se společenským prostředím, poradenství, pomoc při prosazování zájmů, služby výchovné, vzdělávací, aktivizační a socioterapeutické služby.*“ (Matoušek, 2003)

Podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách se sociální službou rozumí „*činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.*“³

¹ GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000, s. 409

² PALA, Karel a Jan VŠIANSKÝ. *Slovník českých synonym*. 3. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 332

³ ČESKO. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. s. 1257 – 1289. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

1.1. Legislativa

Z právního hlediska spadá celá síť sociálních služeb do rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV). Sociální služby jsou řízeny již dříve zmíněným zákonem o sociálních službách, který nabyl účinnosti až v lednu roku 2007. S ostatními předpisy – zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, zákon č. 111/2006, o pomoci v hmotné nouzi, byla vytvořena reforma sociálních služeb. Do té doby byly v legislativním zakotvení služeb velké mezery způsobené fungováním před rokem 1989, což je řečeno i v následující citaci:

„Pracovníci sociálních služeb i klienti byli posledních sedmnáct let nuceni přizpůsobovat se režimu zastaralého a nevyhovujícího systému sociální péče, právně upraveného ještě před rokem 1989.“⁴

Změna koncepce poskytování sociálních služeb je v novém zákoně patrná. Společně s využitím dalších předpisů došlo ke změně poskytování sociální pomoci. Pro srovnání je přiložena definice sociálních služeb ze zákona č. 100/1988 Sb., §73: *„Sociální péči zajišťuje stát pomoc občanům, jejichž životní potřeby nejsou dostatečně zabezpečeny příjmy z pracovní činnosti, dávkami důchodového nebo nemocenského zabezpečení, popřípadě jinými příjmy, a občanům, kteří ji potřebují vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nebo věku anebo kteří bez pomoci společnosti nemohou překonat obtížnou životní situaci nebo nepříznivé životní poměry.“⁵*

V tomto znění zákona je řečeno, že stát zajišťuje pomoc, což naznačuje, že klient byl pasivní a čekal na pomoc. Služby byly navíc poskytovány pouze klientům, kteří spadali do určitých skupin:

- rodiny s dětmi,
- občané se změněnou pracovní schopností,
- občané konající službu v ozbrojených silách a členové jejich rodiny,
- občané těžce zdravotně postižení,
- staří občané,
- občané, kteří potřebují zvláštní pomoc,
- občané společensky nepřízpůsobení.

⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 35.

⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 36.

Klientovi, který nespadal do zmíněné skupiny, nemohla být poskytnuta sociální pomoc, což se ukázalo jako nevhodné. Kromě problému s neindividuálností v poskytování sociálních služeb se jako další problém jevila jejich nabídka:

- výchovná a poradenská péče
- ústavní sociální péče
- pečovatelská služba
- stravování
- kulturní a rekreační péče

Zatímco v § 2 Základní zásady zákona č.108/2006 Sb. je zapsáno, že: *„Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování. Sociální služby musí být poskytovány v zájmu osob a v náležitě kvalitě takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob.“*⁶

Z čehož vyplývá, že osobě musí být nejdříve poskytnuty takové informace, aby mohla svou nepříznivou situaci vyřešit sama. Pokud to nezvládne, až potom nastupují samotné sociální služby, které jsou individualizované a mají aktivovat klienta k činnosti a samostatnosti při řešení problémů. Zároveň se dbá na dodržování lidských práv.

Dále byly upraveny kategorie sociálních služeb – sociální poradenství, služby sociální péče a sociální prevence. Do zákona bylo zavedeno, že poskytovatel a klient musí mezi sebou uzavřít smlouvu. A nezapomíná ani na pracovníka v sociálních službách, který musí pro výkon svého povolání splňovat určité podmínky.

1.2. Kvalifikace v sociálních službách

Podle zákona č. 108/2006 Sb. mohou odbornou činnost v sociálních službách vykonávat:

- Sociální pracovník
- Pracovník v sociálních službách

⁶ ČESKO. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. s. 1257 – 1289. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

- Zdravotnický pracovník
- Pedagogický pracovník
- Manželský a rodinný poradce a další odborný pracovník poskytující sociální služby přímo

1.2.1. Sociální pracovník

Sociální pracovník je v zákoně definován jako pracovník, který „*vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“⁷

Zákon přesně definuje, co musí splňovat člověk, aby mohl pracovat na pozici pracovníka v sociálních službách. Podmínkou k výkonu tohoto povolání je podle §116 odst. 2 plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost. Odbornou způsobilostí pro výkon sociálního pracovníka se rozumí vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání v oborech a studijních programech zaměřených na sociální práci, sociální pedagogiku, sociální politiku, sociální péči, sociální patologii či speciální pedagogiku. Lze absolvovat akreditované vzdělávací kurzy, pokud pracovník nemá požadované vzdělání. Pracovníci jsou nadále povinni doplňovat si další vzdělání, a to absolvováním specializačního vzdělávání pořádaného VŠ nebo VOŠ, nebo formou účasti na odborných stážích, na kurzech s akreditovanými programy nebo na konferencích.

1.2.2. Pracovník v sociálních službách

Podle zákona je pracovník v sociálních službách ten pracovník, který:

- přímo pečuje o osoby v ambulantních nebo pobytových zařízeních sociálních služeb (např. nácvik denních činností, pomoc při osobní hygieně, podpora soběstačnosti, uspokojování psychosociálních služeb)

⁷ ČESKO. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. s. 1257 – 1289. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

- provádí základní výchovnou nepedagogickou činnost (např. prohlubování a upevňování hygienických návyků, pracovních návyků, rozvoj tvořivých schopností, zabezpečení kulturní a zájmové činnosti)
- vykonává pečovatelskou činnost v domácnosti osoby (např. osobní asistence, pomoc při navazování sociálních a společenských kontaktů, komplexní péče o domácnost)
- vykonává další činnosti pod dohledem sociálního pracovníka (např. základní sociální poradenství, depistážní činnost)

Pro výkon povolání na pozici pracovník v sociálních službách musí, stejně jako sociální pracovník, podle zákona o sociálních službách splňovat následující body: plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost.

Požadovaná odborná způsobilost pracovníků v sociálních službách se liší podle již zmíněných oblastí, v nichž působí. Obecně je však nutné mít ukončené základní či střední vzdělání a absolvovat akreditované kvalifikační kurzy, jejichž zaměření a rozsah se liší právě podle oblasti působení.

1.2.3. Zdravotnický pracovník

Pozice zdravotnického pracovníka v sociálních službách je upravována zákonem č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních. Způsobilý k výkonu tomuto povolání je ten, kdo má odbornou způsobilost (nebo uznanou odbornou kvalifikaci), je zdravotně způsobilý a bezúhonný.

Mezi zdravotnické pracovníky v sociálních službách lze zařadit například pozice ergoterapeut, zdravotně-sociální pracovník, adiktolog či fyzioterapeut, masér, ošetřovatel a sanitář.

1.2.4. Pedagogický pracovník

„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (...). Pedagogickým pracovníkem je též

*zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.*⁸

Přímou pedagogickou činnost podle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících vykonávají: učitel, pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně, vedoucí pedagogický pracovník.

Pedagogičtí pracovníci musí splňovat podmínky právní způsobilosti, bezúhonnosti, zdravotní způsobilosti, odborné kvalifikace k vykonávané činnosti a znalosti českého jazyka.

1.2.5. Manželský a rodinný poradce

Pro výkon tohoto povolání je nutné absolvovat vysokoškolské vzdělání v oboru psychologie, popř. absolvování humanitně zaměřeného magisterského programu a společně s postgraduálním výcvikem v oboru manželského a rodinného poradenství. Lze také dlouhodobě absolvovat psychoterapeutický kurz, který je akreditován ve zdravotnictví.

1.3. Subjekty sociálních služeb

V sociálních službách nalézáme 3 základní subjekty, které jsou základem pro komunitní plánování. Jsou to zřizovatelé, poskytovatelé a uživatelé.

Zřizovatel sociální služby je ten, kdo je zodpovědný za práci poskytovatele. Zřizovatelem sociální služby se může v ČR stát obec, statutární město, krajský úřad či MPSV. Kraj může být zřizovatelem od roku 2002. Do té doby byly zřizovatelem okresní úřady, které byly v rámci reformy veřejné správy zrušeny. Obec i kraj může zřizovat sociální službu jako své organizační složky, nebo jako příspěvkové organizace. MPSV zřizuje specializované ústavy s celostátní působností. Subjekty, jejichž zřizovatelem je jeden z uvedených zřizovatelů, jsou financovány plně, nebo alespoň částečně, z vlastního rozpočtu.

Následující definice nám definuje další subjekt, tedy poskytovatele, tak, jak jej popisuje zákon:

⁸ ČESKO. Zákon č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. s. 10333-10345. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

„Poskytovatelem sociální služby je právnická nebo fyzická osoba, která má k této činnosti oprávnění podle tohoto zákona. Poskytovatelem sociální služby nejsou rodinní příslušníci či jiné osoby, které pečují o své blízké či jiné osoby v domácím prostředí!“⁹

Zřizovatelem, ale zároveň i poskytovatelem mohou být od roku 1990 i nestátní neziskové organizace. Sociální služby mohou poskytovat následující neziskové organizace: občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby.

Posledním ze základních subjektů je uživatel. Ten je definován následovně: *„Ten, kdo využívá sociální služby, je označován jako uživatel, případně klient. V případech, kdy se chce zdůraznit jeho role jakožto partnera poskytovatele, schopného podílet se na definování kontraktu o službě, používá se pro něj i výraz zákazník.“¹⁰*

Uživateli sociální služby se může stát rodina s dětmi, nezaměstnaní lidé a lidé bez domova, staří lidé, lidé z etnických menšin, lidé s postižením, lidé trpící duševními chorobami, lidé se závislostmi, uprchlíci či rizikové děti a mládež.

1.4. Formy poskytování sociálních služeb

Sociální služby se mohou poskytovat trojím způsobem: služby pobytové, ambulantní a terénní.

Pobytové služby: rozumí se jimi služby, které jsou poskytovány s ubytováním v zařízení sociálních služeb.

Ambulantní služby: jsou služby, za nimiž klient dochází, nebo je doprovázen nebo dopravován jinou osobou do zařízení sociální služby a jejich součástí není ubytování.

Terénní služby: jsou poskytovány klientům v jejich sociálním prostředí.

1.5. Základní druhy sociálních služeb

Podle zákona č. 108/2006 Sb. se mezi základní druhy sociálních služeb zahrnuje sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence.

⁹ Otázky a odpovědi k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a k zákonu č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev2.pdf

¹⁰ MATOUŠEK, O. - KOLDINSKÁ, K. Úvod. In: *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. Kapitola 1. s. 14

1.5.1. Sociální poradenství

Sociální poradenství je dvojího typu: základní a odborné. Základním sociálním poradenstvím chápeme poskytování informací klientům, aby mohli svou nepříznivou situaci řešit správným způsobem. Poradenství může být chápáno i v širším slova smyslu. Poradcem nemusí být pouze pracovník v sociálních službách, ale například i pracovník ve škole či v jiných institucích, hlavní podmínkou ovšem je práce s lidmi.

Základní sociální poradenství je, jak samotný název napovídá, základní činností, která je prováděna u všech typů sociálních služeb a poskytovatel je povinen tuto službu zajistit. Informace poskytované základním poradenstvím pocházejí ze systému sociální ochrany člověka, kam můžeme zařadit pojištění, systém zaměstnanosti apod.

Základní sociální poradenství jako služba by se mělo poskytnout každému člověku, který se ocitl v nepříznivé životní situaci bezplatně. Nepříznivou sociální situaci se rozumí *„oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.“*¹¹

Odborné sociální poradenství se poskytuje klientům, kteří mají odlišné potřeby, jelikož spadají do různých cílových skupin. Je usilováno o to, aby jejich chování nevedlo ke konfliktu s ostatními jedinci ve společnosti. Odborné sociální poradenství se orientuje již na konkrétnější skupiny klientů. Jedná se například o řešení problému v péči o dítě, zdravotně postižené osoby apod. Poskytována je přímá pomoc a součástí jsou terapeutické činnosti. Ty se poskytují především v případech problémů způsobených zdravotním postižením, drogovou závislostí či zanedbáváním dětí. Odborné sociální poradenství je poskytováno ve větších městech a zaměstnává širší škálu pracovníků. Sociální poradenství si klade za cíl zprostředkovat klientům kontakt se společností, pomáhat jim s uplatňováním svých práv či zájmů.

1.5.2. Služby sociální péče

Služby sociální péče mají napomáhat klientům zajistit svou soběstačnost, a to jak po fyzické, tak po psychické stránce. Cílem je integrovat klienty do co nejvíce přirozeného prostředí, popř. jim zajistit slušné zacházení (v případě, že se jedná o klienty zařízení

¹¹ Otázky a odpovědi k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a k zákonu č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2015-02-20].

lůžkové péče). Jako zařízení poskytující tyto služby můžeme označit denní a týdenní stacionáře, domovy pro seniory, chráněná bydlení, domovy pro osoby se zdravotním postižením či centra denních služeb.

1.5.3. Služby sociální prevence

Služby sociální prevence jsou určeny pro osoby, které by se svým nežádoucím chováním mohly dostat do konfliktu se společností a být následně ze společnosti vyloučeny. Zároveň se usiluje o ochranu celé společnosti před vznikem nežádoucích jevů. Do této skupiny můžeme zahrnout např. telefonickou krizovou službu, azylové domy, domy na půl cesty, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež nebo intervenční centra.

1.6. Standardy kvality sociálních služeb

Pomocí standardů kvality se měří kvalita poskytovaných sociálních služeb. Byly vytvořeny, protože byla potřeba nalézt měřitelná kritéria, která objektivně posoudí kvalitu služeb.

„Standardy kvality sociálních služeb (2002) užívané v ČR pomáhali českým zpracovatelům vytvářet výše citovaní autoři Chris Payne a Andrea Taylor v rámci česko-britského projektu na podporu MPSV při reformě sociálních služeb.“¹²

Plnění těchto standardů je hodnoceno bodovým systémem. Standardy se dělí na tři okruhy – procedurální, personální a provozní standardy.

Procedurální standardy definují poslání, postupy a cíle dané služby, stanovují pravidla pro ochranu práv uživatelů, dále definují, jak má organizace správně informovat klienty o svých službách, jak má vypadat uzavíraná smlouva mezi organizací a klientem. Musí být vypracována pravidla pro plánování služeb, pravidla pro získávání, udržování a ochranu osobních údajů uživatelů. Klienti musí být informováni o tom, kde a jak si mohou stěžovat v případě nespokojenosti s využívanou službou.

V personálních standardech je zahrnuto, jak má vypadat personální obsazení v dané organizaci – počet pracovních míst, požadované vzdělání, zda mohou působit externí pracovníci a podle jakých pravidel, další kvalifikační rozvíjení pracovníků, apod.

¹² MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 137

Mezi provozní standardy se zahrnuje místní a časová dostupnost služby, roční rozpočet organizace a vytvoření výroční zprávy, organizace a postupy v nouzových situacích a kontrola kvality poskytovaných služeb.

1.7. Úhrada nákladů za sociální služby

Sociální služby mohou být poskytovány:

- bez úhrady
- za částečnou úhradu
- za plnou úhradu

Výše úhrady je stanovena vyhláškou č. 505/2006 Sb. Výše úhrady je stanovena smlouvou uzavíranou mezi poskytovatelem a uživatelem služeb na základě rozsahu služeb, které jsou uživateli poskytovány. Jestliže uživatel nemá žádné, nebo dostatečné prostředky na úhradu služeb, může být ve smlouvě stanoveno, že náklady uhradí někdo z rodinných příslušníků.

1.8. Sociální práce a lidé s mentálním postižením

Definice mentálního postižení podle Světové zdravotnické organizace zní: *"Stav zastaveného nebo neúplného duševního vývoje, který je charakterizován zvláště porušením dovedností, projevujícím se během vývojového období, postihujícím všechny složky inteligence, to je poznávací, řečové, motorické a sociální schopnosti. Retardace se může vyskytnout bez, nebo současně s jinými somatickými nebo duševními poruchami."*¹³

Jak je čitelné ze samotné definice, mentální postižení ovlivňuje celou řadu činností a tím pádem je nutné, aby se mentálně postiženým lidem dostala pomoc. Způsob pomoci by se samozřejmě měl odvíjet od stupně jejich postižení. Mentální retardace se rozděluje na lehkou, střední, těžkou a hlubokou. U těžších forem mentálního postižení dochází k omezení, či úplnému zbavení způsobilosti k právním úkonům. Klienti zbavení této způsobilosti mohou být svým opatrovníkem umístěni do ústavu sociální péče, ovšem v případě pouhého omezení způsobilosti tento krok není umožněn a je nutné vyhledat jiné zařízení.

V současné době stále více sílí snahy o to, aby mentálně postižení lidé byli co nejvíce integrováni do intaktní společnosti a aby mohli žít co nejpřirozenějším

¹³ V. kapitola: Poruchy duševní a poruchy chování (F00–F99). *Ústav zdravotnických studií a statistiky ČR* [online]. 2014 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F70-F79.html>

způsobem života. K integraci je potřeba, aby se mentálně postižení lidé dostali do kontaktu s běžným prostředím (cestování dopravními prostředky, návštěva restauračního zařízení, obchodu apod.). V tomto běžném prostředí by potom měli co nejvíce rozvíjet svoje schopnosti a dovednosti. Zároveň by se lidem s mentálním postižením mělo umožnit, aby si vyzkoušeli něco nového. Proto by sociální pracovník měl pomáhat jen s úkony, které postižený jedinec opravdu nezvládne, a tím ho podporovat v co největší samostatnosti.

Cílem sociální služby je již výše zmíněná integrace do společnosti, a to v každém věku. Důležité je navazování sociálních kontaktů, tím pádem získávání dovedností nutných k plnohodnotné komunikaci s druhými lidmi. K dospělým lidem s mentálním postižením by se mělo přistupovat tak, aby byl brán ohled na jejich věk, to znamená, že k dospělému by se nemělo přistupovat jako k dítěti.

1.8.1. Metody práce

Asistence

Asistence patří mezi základní metody. Je to vlastně „*pomoc uživateli s činnostmi, které lidé bez postižení dělají sami.*“¹⁴

Asistence je zaměřená na jednotlivce, reaguje na jeho aktuální potřeby, které se mohou proměňovat. Snaží se kompenzovat dovednosti, které klientovi chybí. Asistent například připomíná klientovi, jak vypadá jeho denní rutina, kdy je čas na to vzít si léky, kdy se musí umýt apod. Pomáhat mu může i s praktickými dovednostmi, například s nakupováním, ale i s rozhodováním – seznámí ho s následky jeho rozhodnutí apod., ale nikdy za něj nerozhodne sám.

Individuální a skupinová sociálně-terapeutická práce

Individuální práce se blíží asistenci. Usiluje o změny v životě klienta, které povedou ke zvýšení jeho samostatnosti. Pro klienty bývá vypracován individuální plán, v němž je zanesen cíl, kterého má klient dosáhnout (např. nacvičit cestu do zaměstnání), dovednosti, které již v oblasti cestování ovládá. Dále tu jsou uvedeny menší, dílčí cíle, metody, jichž se využívá (doprovod asistenta, návodné otázky apod.), a doba, po které proběhne hodnocení.

¹⁴ HRUŠKOVÁ, H. - MATOUŠEK, O. – LANDISCHOVÁ, E. Sociální práce a lidé s mentálním postižením. In: *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. Kapitola 7, s. 116

Skupinová práce probíhá formou pravidelných setkání. Během těchto setkání se učí komunikovat (neskákat druhým do řeči, vyslechnout a vnímat, apod.). Zároveň řeší obtíže klientů – mohou si navzájem pomoci, sehrávají se modelové situace. Klienti tu také mohou navazovat partnerské nebo přátelské vztahy.

Pracovní a umělecké terapie

Pracovní terapie, jak samotný název napovídá, je terapie, která rozvíjí mentálně postiženého člověka pomocí pracovních činností. Kladen musí být důraz na dodržování řádu práce. Cílem je získání pracovních návyků.

Do umělecké terapie lze zařadit taneční, hudební či výtvarnou terapii. Prováděny bývají jako doplňkové terapie. Jejich cílem je osobní rozvoj, ale i relaxace. Často jsou prováděny ve skupině a mohou složit jako výplň volného času.

Komunitní podpora

Komunitní bydlení, kde se setkávají lidé s postižením a lidé bez postižení. Práci si rozdělují dle schopností, mohou pracovat i v dílnách nebo na okolním pozemku. Rozvoj mentálně postižených tak probíhá spontánně, ale i cíleně za pomoci individuálního plánu.

2. Chráněné bydlení

Chráněné bydlení (CHB) je poměrně mladá sociální služba, která vznikla, aby byly uspokojeny současné požadavky na péči o mentálně postižené. Dnes převažuje tendence odklánět se od zařízení ústavního typu a umisťovat klienty do zařízení rodinného typu. V těchto zařízeních je pak usilováno o co největší integraci klientů.

2.1. Pojem chráněné bydlení a jeho znaky

Pojem chráněné bydlení nebyl až do roku 2007 v české legislativě vůbec definován. Poprvé se definice tohoto zařízení objevila až v zákoně č. 108/2006 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 1. 2007. Před zařazením do legislativy vycházel přístup pouze z obecné definice vytvořené Ministerstvem práce a sociálních věcí:

„Chráněné bydlení je komplexní residenční služba, která poskytuje klientům podle jejich individuálních potřeb takovou podporu, aby mohli v maximální míře vést běžný způsob života. Klienty chráněného bydlení mohou být lidé, kteří jsou v důsledku nemoci nebo postižení dlouhodobě či trvale znevýhodněni.“¹⁵

Všechny definice jsou obsahově podobné. Některé podávají pouze stručné informace, jiné jsou o něco detailnější. Chráněné bydlení je označováno za sociální službu. V zásadě nás seznamují hlavně s klientelou těchto zařízení. V zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách §51 odst. 1 *„je chráněné bydlení pobytová služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby.“¹⁶*

Oldřich Matoušek ve Slovníku sociální práce (s. 37) podává podrobnější definici chráněného bydlení. Hluběji zde seznamuje s klienty těchto zařízení, navíc jsou zde zmíněni i pracovníci působící na různých pozicích. *„Bydlení v bytě, který je v běžné zástavbě a patří poskytovateli sociální služby. Bydlí v něm jeden nebo více klientů, kteří se podle svých možností podílejí na vedení své domácnosti. Klienti jsou v pravidelném kontaktu s pracovníky sociální agentury. Služby jsou klientovi podle individuální potřeby poskytovány sociálním pracovníkem, pečovatelem nebo asistentem. Ch. b. je vhodné*

¹⁵ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. 1. vyd. Brno: MSD, 2006, s. 115. ISBN 80-86633-40-3

¹⁶ ČESKO. Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. s. 1257 – 1289. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

pro klienty trvale postižené nebo dlouhodobě nemocné, kteří potřebují terapeutickou podporu, ale jejich stav nevyžaduje ústavní pobyt s plným zaopatřením. “

Služba chráněné bydlení by měla být schopna poskytovat klientům následující činnosti:

- poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy
- poskytnutí ubytování
- pomoc při zajištění chodu domácnosti
- pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- sociálně terapeutické činnosti
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Tyto činnosti jsou vymezené zákonem o sociálních službách, který byl zmíněn již dříve. I různí autoři se v těchto činnostech shodují.

Chráněné bydlení má formu celoroční péče, ale je pojato moderněji. Klienti většinou žijí ve společné domácnosti. Podílejí se na jejím vedení a s některými činnostmi jim pomáhá asistent. Klienti často navštěvují i zaměstnání, které jim je poskytováno chráněnými pracovišti. I svůj volný čas mohou trávit v různých centrech či institucích, a tím jim je ve velké míře umožňována integrace do intaktní společnosti.

2.1.1. Typy chráněného bydlení

Typové rozdělení chráněného bydlení se u různých autorů liší. Rada (2006) rozděluje chráněné bydlení podle dvou zásadních aspektů: typ služby a cílová skupina. Typ služby závisí na počtu klientů a je tedy rozdělen na individuální a skupinové bydlení.

Individuální bydlení: tzv. chráněný byt, který klient obývá sám a asistent k němu dochází v předem domluvený čas, aby mu pomohl s činnostmi, které sám nezvládá, nebo by pro něj mohly být potenciálně nebezpečné.

Skupinové (komunitní) bydlení: zařízení vyskytující se častěji, a to především z ekonomického důvodu. Navíc pro lidi s mentálním postižením je prospěšnější život v kolektivu, protože působí pozitivně na jejich psychiku.

Cílovou skupinou mohou být lidé se zdravotním postižením, senioři, nebo lidé v obtížné životní situaci. Do skupiny se zdravotním postižením mohou být zařazeni lidé s postižením tělesným, mentálním i smyslovým. Ovšem pro společné bydlení je vhodné zařadit pouze jednu skupinu jedinců, anebo jedince s kombinovaným postižením, u kterého je ovšem nutné dbát na postižení, jenž je převládající.

Dle Rady (2006) by senioři mohli být umístěni buď jako samostatná skupina obývající daný dům či byt, ale i společně s mentálně postiženými lidmi. Senioři totiž zastoupí úlohu starších rádců nebo i rodičů, a mentálně postižení k nim budou vzhlízet jako k autoritě. Často se lze setkat s problémem, že mentálně postižený jedinec má problém brát autoritativně asistenta (či asistentku) nižšího věku.

Pipeková (2006) rozděluje chráněné bydlení podle umístění jednotlivých bytových jednotek, jež je klientům nabízeno na základě míry jejich postižení:

Chráněné bydlení v rámci služeb ústavu sociální péče

Bydlení se uskutečňuje v areálu ústavu sociální péče, klienti i nadále mají pevně stanovenou náplň dne odpovídající ústavnímu pobytu, ale mají větší soukromí. Asistenti pracují s klienty v menších skupinkách, čímž se otevírá možnost individuálnějšího přístupu ke klientům.

Domovy rodinného typu

Tento typ chráněného bydlení je většinou umisťován do bývalých činžovních domů, bydlení se uskutečňuje v klasických bytových jednotkách. Klienti tu žijí v bytech rozdělení do menších skupinek (cca 4 klienti). Ovšem celkový počet klientů by neměl překročit 20 obyvatel, protože by se potom vytratila rodinná atmosféra, na níž je tento druh bydlení založen. Na každý z těchto bytů dohlíží asistent, pomáhá klientům s vedením domácnosti, některé činnosti provádí všichni obyvatelé hromadně.

Chráněné byty

Byty se nachází v klasické bytové zástavbě. Uplatňuje se zde úplná forma integrace a asistenti dochází podle potřeb klientů, dle rozsahu jejich postižení. Počet klientů

se pohybuje mezi 1 až 5, podle možností daného bytu. Každý klient by totiž měl mít vlastní pokoj. Jejich denní program se uskutečňuje v chráněných dílnách či v denních stacionářích. Volný čas se organizuje podle přání a zájmů klientů.

Nezávislé bydlení se supervizí

Jedná se o typ bydlení, který je vhodný pro naprosto soběstačné klienty. Dokáží se postarat sami o sebe, ale i o domácnost. Asistent k nim dochází pouze, pokud potřebují pomoc se složitějšími úkony jako je doprava k lékaři, na úřady, pomoc při jednání s úřady, při hospodaření s penězi apod.

2.2. Cíle služby

Každá sociální služba i každé zařízení poskytující sociální službu má nějaké konkrétní cíle, kterých chce poskytováním dané služby dosáhnout. Organizace se většinou v cílech, jichž chtějí dosahovat, shodují. Patří mezi ně:

- umožnit klientům žít srovnatelným způsobem života jako jejich vrstevníci;
- podpořit klienty v zájmech a stanovených cílech;
- podpořit jejich rozhodování, respektování vlastního názoru a vůle;
- zapojení se do vytváření vlastního domova podle jejich představ;
- podpora samostatnosti, snižování závislosti na poskytované pomoci, příprava na případné samostatné bydlení;
- spolupráce s rodinou; podpora partnerských vztahů ¹⁷

2.3. Uživatelé

Klienty CHB se nejčastěji stávají lidé s mentálním, tělesným a kombinovaným postižením nebo lidé s autismem.

Organizace má většinou už předem představu o tom, kteří klienti budou do CHB umístěni. Bývají to tedy klienti dané organizace, kteří už dále nechtějí žít ve stacionárním zařízení a chtějí se osamostatnit. Zažádat o místo ve CHB mohou ale i lidé, kteří dosud vyrůstali ve vlastní rodině.

Potenciální klienti jsou obeznámeni se všemi informacemi ohledně bydlení. Pokud se podmínky pobytu v chráněném bydlení shodují s jejich očekáváním a souhlasí s tím, co se očekává od nich samotných, mohou nastoupit zkušební pobyt, během něhož je vytvořen

¹⁷ Chráněné bydlení. *Zvoneček Bylany: poskytovatel sociálních služeb* [online]. 2012 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://zvonecekbylany.cz/sluzby/chrane-bydleni/>

individuální plán. Na konci zkušebního pobytu se provede revize, které se účastní pracovníci, stávající klienti a přijímaný klient. Podle výsledku revize je potom uzavřena dlouhodobá smlouva.

Uchazeči však mohou být odmítnuti hned po podání žádosti, a to z následujících důvodů: *z důvodu zdravotního stavu zájemce (osoby nevidomé, neslyšící, osoby s těžkými poruchami osobnosti, apod.), z důvodu nedostatku kapacity požadované služby, nebo proto, že zařízení neposkytuje službu, o kterou zájemce žádá.*¹⁸

Problém nastává při stanovení počtu obyvatel v chráněném bydlení. Chráněné bydlení je pro klienty vlastně domovem a pro člověka není přirozené žít ve velké skupině. Standardní rodina čítá 3 až 5 členů. A právě 5 členů by měla být hranice malé skupiny. V takové skupině se klienti zvládají dostatečně poznávat a vytvářet rodinnou domácí atmosféru.

Podle Rady (2006, str. 22-23) je nejrozumnější počítat 6-8 klientů na jednoho asistenta. Nižší počet klientů připadajících na jednoho asistenta by byl finančně velice náročný a naopak vyšší počet klientů by byl pro asistenta náročný a rizikový pro obě strany.

Podle Rady (2006, str. 21) není nutné vytvářet homogenní skupinu pro komunitní bydlení. Různorodost pohlaví a věku může být naopak přínosná. Nesmí však být porušena dvě pravidla:

1. Klienti musí spadat do stejné cílové skupiny.
2. Klienti musí mít stejnou míru samostatnosti a soběstačnosti.

2.4. Asistenti

V předcházející kapitole již byla zmínka o pracovníkovi v sociálních službách tak, jak jej definuje zákon. V této podkapitole se ovšem zaměříme na pozici asistenta pracujícího v chráněném bydlení. Nejenom vzdělání je klíčovým předpokladem k vykonávání tohoto povolání. K vykonávání povolání asistenta jsou také nutné určité charakterové předpoklady. Mezi ně patří například trpělivost, schopnost vcítit se do druhého, ochota i laskavost. Asistent je totiž pro klienty zejména přítelem a pomocníkem.

¹⁸ Chráněné bydlení. *Zvoneček Bylany: poskytovatel sociálních služeb* [online]. 2012 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://zvonecekbylany.cz/sluzby/chranebydleni/>

Pracovní doba asistenta se liší v různých zařízeních. Někde asistent tráví s klienty dvanáct hodin, jinde je nepřetržitý čtyřiaadvaceti-hodinový provoz. Rozhoduje o tom závažnost postižení, míra soběstačnosti klientů a rozsah jejich schopností.

2.4.1. Klíčový pracovník

Z asistentů se pro každého klienta vybírá tzv. klíčový pracovník. Tento klíčový pracovník se hlouběji zajímá o klienta, který mu byl svěřen. Vytváří také individuální plán klienta. V tomto individuálním plánu nalezneme všechny důležité informace o klientovi: osobní údaje klienta, jeho současný stav, osobní cíle, které byly vysloveny klientem samotným, popř. asistentem nebo rodiči; návrhy na rozvoj klienta, krizové plány, zdravotnická dokumentace a definice omezení svobod.

Klíčový pracovník klientovi věnuje také část svého volného času. Naslouchá jeho přáním a prosbám, dle kterých ho může brát na výlety, kupovat mu dárky k Vánocům či narozeninám.

Praktická část

Organizace zážitkového víkendu pro klienty Chráněného bydlení Polepy

3. Výběr instituce

Přípravu zážitkového víkendu pro klienty dané instituce je nutné začít projednávat s dostatečným předstihem. V první řadě je nutné vybrat vhodné zařízení. Pokud danou akci chce zorganizovat některý z rodičů klientů, popř. jiný příbuzný či známý, je pro něj volba jasná. Navíc tento člověk má již zkušenost s daným typem postižení a má představu, jak s takovými lidmi pracovat. Pokud se však organizace chce ujmout někdo, kdo má méně zkušeností, je vhodné vybírat taková zařízení, která poskytují své služby klientům s lehčím stupněm mentální retardace. Chráněné bydlení se navíc jeví jako vhodná volba, protože své služby poskytuje zpravidla nižšímu počtu klientů, což umožňuje individuálnější přístup. Navíc klienti využívající tuto sociální službu disponují velkou mírou samostatnosti, což se jeví jako pozitivní fakt při plánování aktivit.

Dalším krokem je oslovení dané instituce. Preferováno je určitě osobní setkání. Pracovníci těchto zařízení, alespoň podle získaných zkušeností, ve většině případů přivítají iniciativu dobrovolníků, kteří se chtějí podílet na oživení chodu jejich instituce. Dobrovolník by se měl seznámit s klienty, pokud je ještě nezná, aby mohl program přizpůsobit jejich přáním a požadavkům, ale především jejich postižení. Ve spolupráci s pracovníky by se potom měl snažit připravit takový program, který bude vyhovovat jak klientům, tak plánům dané instituce.

3.1. Chráněné bydlení Polepy

Chráněné bydlení Polepy bylo vybudováno organizací Zvoneček Bylany, poskytovatel sociálních služeb, kvůli vysoké poptávce po této službě na Kolínsku. V roce 2008 byl vypracován projekt „Chráněné bydlení na Kolínsku aneb Dokážeme, že to dokážeme“. Projekt byl přijat a za finančně podporován Regionálním operačním programem ROP Střední Čechy a Středočeským krajem. Organizace odkoupila dům, provedla zde stavební úpravy, které byly potřebné pro zajištění správného chodu CHB a vytvořilo se tak 6 míst pro klienty již zmíněné organizace. Slavnostní otevření proběhlo dne 6. 5. 2010 za přítomnosti ředitelky Ing. Ivety Blažkové, tehdejšího hejtmana Středočeského kraje MUDr. Davida Ratha a krajského zastupitele Kolína JUDr. Karla

Molnára. Přítomni byli i samotní zaměstnanci CHB, klienti se svými rodinami. Přístup byl umožněn i široké veřejnosti.

V čele CHB Polepy stojí vedoucí Bc. Jana Velišková a v současnosti zaměstnává 6 zaměstnanců. Ti pobývají 24 hodin denně s klienty, dohlíží na ně, pomáhají jim zajistit chod domácnosti, podílejí se na jejich výchově a vzdělávání a zároveň zastávají roli přítele, jenž jim je nápomocný při řešení problémů. Z vlastních zkušeností lze potvrdit, že všichni zaměstnanci jsou velice přátelští a otevření.

3.1.1. Poloha a popis domu

Jedná se o patrový rodinný dům ve středu obce Polepy vzdálené asi 1 kilometr od Kolína. Tato poloha je zárukou dobré dostupnosti lékaře, nákupních středisek, vlakového nádraží apod. Využít lze linkové autobusy anebo stezku pro pěší. Zařízení také disponuje sedmimístným automobilem, který se využívá pro nákupy nebo výlety.

V přízemí domu se nachází kuchyň, jídelna a obývací pokoj, toaleta, pokoj a koupelna pro asistenta. V suterénu je garáž, spíž a místnost pro sociálně-terapeutické činnosti. V prvním patře se nachází dva pokoje po třech lůžkách, každý s koupelnou. Jsou tu také dva prostorné balkony směřované k fotbalovému hřišti. Kolem domu je dvorek a menší zahrádka s několika záhony, kde se pěstuje zelenina. Zároveň tu je i bazén a venkovní posezení s ohništěm.

4. Pracovní porada

Poté, co proběhla ústní domluva s paní ředitelkou, přišlo pozvání na pracovní poradu. Na této poradě proběhlo seznámení s pracovníky dané instituce a představení vizí. Pracovníci blíže představili chráněné bydlení, vysvětlili, jak tato služba funguje a zmínili se i o jednotlivých klientech. Protože bylo považováno za důležité seznámit se s klienty osobně, byla domluvena i osobní návštěva.

4.1. Dohodnutí termínu

Dalším bodem této porady bylo projednání termínu, kdy se bude zážitkový program konat. Jak bylo zmíněno již dříve, plánování je nutné s velkým předstihem. Instituce má předpřipravený svůj vlastní plán a nebylo by dobré do něj zasahovat. Společně bylo vybráno několik termínů, kdy by bylo možné víkend uskutečnit. Poté, co byly zváženy jednotlivé faktory, např. téma, počasí, čas na přípravu apod., byl zvolen první prosincový

víkend. Pro toto období je volba tématu jasná – Vánoce. Jelikož plánování začalo již v září, tak zbýval i dostatek času na promýšlení a přípravu. V případě špatného počasí se nabízí i široká škála aktivit pro realizaci v interiéru.

4.2. Dohoda o mlčenlivosti

Také musela být podepsána dohoda o mlčenlivosti. Ta byla připravena na další návštěvu. Touto dohodou bylo stvrzeno, že z mé strany budou respektována práva klientů a nebudou se nikde šířit žádné citlivé informace (viz Příloha A).

5. Seznámení s klienty

Dalším krokem je tedy seznámení s jednotlivými klienty, s druhem a mírou jejich postižení a s jejich zájmy. V CHB Polepy bydlí 6 klientů s různým postižením. Všichni klienti jsou mužského pohlaví a věkově se pohybují mezi 24 až 58 lety. Seznámení proběhlo v objektu chráněného bydlení. V předem domluveném termínu proběhla schůzka v domě CHB a za přítomnosti jednoho z asistentů proběhlo i seznámení s klienty. O klientech již byly informace z doslechu, ale osobním setkáním nabyly nový rozměr. Prakticky byl poznán i celý provoz, který byl zatím známý pouze v teoretické rovině.

Nyní zde bude uveden výčet klientů s popisem jejich postižení. Klienti jsou uváděni pod fiktivními jmény:

3. Hynek, DMO, těžká MR
4. Pavel, lehká až středně těžká MR s poruchami chování na bázi DMO
5. Roman, lehká až středně těžká MR
6. Karel, Psychomotorická retardace lehkého stupně, poruchy chování a sekundární epilepsie
7. Ivan, Downův syndrom
8. Jakub, Williamsův syndrom, středně těžká MR

5.1. Oslovování klientů

Každý klient má svou vlastní složku, v níž jsou o něm uvedeny veškeré informace (osobní anamnéza, výchovné cíle, lékařské zprávy apod.). Je zde ale zanesena i informace o tom, jak chtějí být oslovováni. Každý z klientů má právo si určit, zda chce, aby mu bylo vykáno, a to dvojnásobným způsobem (pane Petře/pane Nováku), či tykáno. Tím se řídí i pracovníci instituce. V Chráněném bydlení v Polepech panuje velice příjemná rodinná atmosféra, na čemž se podílí i ten fakt, že všichni klienti si přejí, aby je pracovníci oslovovali křestním jménem a tykali jim. Pokud tam ale přijde člověk, který se s klienty nezná, je nutné, aby jim vykal, protože jsou dospělí. V intaktní společnosti to funguje stejně, neznámí dospělí si mezi sebou přirozeně vykaží. Pokud klient nabídne tykání, je vhodné ho přijmout. On tím nabízí přátelství a vkládá v člověka určitou důvěru, a pokud by byl odmítnut, mohl by se tento stav snadno narušit.

5.2. Komunikace s klienty

Není nutné se komunikace obávat, obzvláště pokud se jedná o klienty s lehčí formou mentálního postižení. Může se stát, že klient nebude chtít s cizím člověkem komunikovat, že se bude ostýchat. Podáním ruky můžeme takzvaně „prolomit ledy“. V jiném případě však nemusí nastat žádný komunikační problém, protože klienti budou nadšení přítomností neznámého člověka a budou se horlivě seznamovat. Při komunikaci s klienty je vhodné zvolit volnější tempo, vyvarovat se dlouhým souvětím a dát přednost spíše kratším větám, nepoužívat cizí slova. Je nutné držet na paměti, že komunikujeme s dospělým člověkem, ne s dítětem. Důležité je také být trpělivý.

Klienti ke mně přistupovali velice přátelsky a komunikovali bez obtíží. Cílem bylo zjistit, o co se zajímají, co je baví nebo co rádi dělají.

6. Plánování aktivit

Při rozpravě s klienty byl zaznamenán úspěch, protože se podařilo zjistit jejich oblíbené činnosti. Přestože se jedná o muže, ve většině se shodli, že opravdu rádi vaří. Sledují různé pořady v televizi, rádi si prohlíží kuchařské knihy a aktivně se podílí na přípravě jídel v rámci chodu celé domácnosti. Jejich další oblíbenou aktivitou je cestování. Někteří klienti jsou velmi zcestovalí a dokáží člověku vyprávět dlouhou dobu. To se potvrdilo i při plánování jedné z dílčích aktivit. Protože se jedná o muže, mají v oblíbě i techniku a sport.

Po přihlédnutí k tématu a k zájmům klientů byly zvoleny následující aktivity: jednodenní výlet do vánoční Prahy, hromadné pečení cukroví a Štědrý den pro celou organizaci. Jednotlivé aktivity budou blíže popsány v následujících podkapitolách.

Nutno zdůraznit, že původním plánem bylo uspořádat aktivity následně pátek-sobota-neděle. Bohužel se změnil plán instituce, a tak nebylo možné tyto tři aktivity uspořádat den po dni za sebou. Při reorganizaci bylo nejrozumnějším řešením přesunout hromadné pečení cukroví na poslední listopadovou sobotu, tedy o týden dřív. Zbývající dvě aktivity proběhly další týden v pátek a v sobotu.

7. Hromadné pečení cukroví a výroba ozdob

Jako první aktivita bylo zvoleno hromadné pečení cukroví. Tato aktivita byla vymyšlena z následujícího důvodu. V chráněném bydlení se cukroví peklo každoročně, ovšem ho vždy pekli asistent, který měl službu, a většinou osamoceně ve volné chvíli bez pomoci klientů. Z mé strany byl podán návrh na změnu. Dohodl se jeden den, kdy se sejdou všichni pracovníci a společnými silami cukroví upečou a zároveň zapojí klienty, aby měli povědomí o tom, co přípravy na Vánoce obnáší.

7.1. Přípravná fáze

Jak bylo zmíněno již výše, objevily se komplikace s volbou termínu. Nakonec se tato akce konala v sobotu 29. 11. 2014. Před tímto termínem bylo nutné dohodnout, jaké druhy cukroví se upečou, aby bylo jasné, jaké suroviny se musí nakoupit. Druhy se vybíraly podle zkušeností z minulých let, ale zejména podle časové náročnosti. Poté byl sestaven nákupní seznam a suroviny se nakoupily v supermarketu. Veškeré výdaje byly pokryty z rozpočtu organizace. Dále se muselo zajistit dostatečné množství krabic, do nichž se hotové cukroví uskladní.

Dalším bodem, který bylo nutné vyřešit, byl oběd. Protože byl předpoklad, že v kuchyni bude spousta práce a málo prostoru, bylo třeba zařadit na jídelníček něco méně náročného. Do jídelníčku se tedy na tento den zařadila rychlá polévka a grilování. Na balkoně je dostatek prostoru pro umístění grilu a zároveň bude pod střechou v případě nepříznivého počasí. Den předem se tedy koupilo maso a naložilo se.

Jako doplňující program pro klienty byla zvolena výroba vánočních ozdob. Pracovníci s klienty tradičně vánoční ozdoby vyrábí. Každý pracovník přichází s vlastními

nápady a ve volném čase s klienty ozdoby vyrábí. Tyto ozdoby se potom prodávají, obvykle na vánočních trzích v Polepech. Peníze z prodeje se ukládají do kasy, z níž se financují drobné výdaje, např. květiny pro rodiče. Pro toto odpoledne byla zvolena výroba řetězu na vánoční stromek, který se bude zdobit v chráněném bydlení. Řetěz se vyráběl z rýžových burizonů prokládaných kousky červeného papíru nastříhaného na různé tvary (kolečka, čtverce), které se navlékaly jehlou na dlouhý provázek. Tato aktivita u klientů procvičila jemnou motoriku, což je pro ně také velmi důležité.

7.2. Realizace

Všichni pracovníci se sešli v sobotu ráno. V první řadě se zadělala těsta na cukroví, která se uložila do chladu. Poté se rozdělila práce mezi pracovníky a zapojili se i klienti. Klientům se přenechala méně náročná práce - pomáhali vykrajovat tvary z vyváleného těsta, obalovat v cukru a skládat hotové cukroví do krabic.

V odpoledních hodinách si klienti sedli ke stolu v jídelně, kde vyráběli ozdoby. Vyráběli již zmíněný řetěz a hvězdy z korálek podle návrhů jedné z asistentek. Pečení zabralo celý den, večer se uklidilo a tato aktivita mohla být považována za ukončenou.

7.3. Reflexe

Cíl této aktivity byl splněn – bylo napečeno cukroví, které je v naší zemi tradiční součástí Vánoc. Klienti se do této činnosti sami aktivně zapojili. Navíc svou práci budou moci předvést rodičům, až přijedou na tradiční vánoční posezení. I mezi pracovníky se tento styl práce ujal, podle ohlasů zavedou tento styl práce i do následujících let. Výroba ozdob se také setkala s kladným ohlasem, klienti byli rádi, že si vlastnoručně vyrobenými ozdobami budou moci ozdobit vánoční stromek a své bydlení.

8. Jednodenní výlet do Prahy

Při přípravě vánočního programu byl jako dílčí aktivita zvolen jednodenní výlet do Prahy. Klienti, jak vyplývalo téměř ze všech setkání, velmi rádi cestují, ale bohužel jim to nemůže být často umožňováno, jak z časového, tak z finančního hlediska. Jako cíl výletu bylo zvoleno město Praha. V období adventu a Vánoc je pro spoustu lidí typické jezdit do měst vyhlášených pro svou vánoční atmosféru a mezi ně bezesporu Praha patří.

Pro tuto aktivitu paní vedoucí poskytla dva klienty. Tento výlet pro ně měl být odměnou za jejich celoroční práci, čímž chtěla, aby bylo posíleno výchovné působení. Jeden klient totiž naprosto bezproblémově dojíždí do svého zaměstnání, kde si plní své povinnosti na výbornou. Druhý klient sice do zaměstnání nedojíždí, ale v domácím prostředí patří k nejposlušnějším klientům.

Cílem tohoto výletu bylo, aby si klienti užili vánoční atmosféru, kterou vyhledávají v předvánočním čase stovky lidí, aby měli cestovatelský zážitek, zároveň aby byla prohloubena jejich samostatnost a byl podpořen výchovný cíl. Protože doplňujícím záměrem bylo zážitek ještě více prohloubit, byla naplánována zastávka v Národním technickém muzeu, konkrétně v expozici Dopravy. Vycházelo se ze zájmů klientů.

8.1. Přípravná fáze

V první řadě museli být kontaktováni opatrovníci těchto klientů, zda souhlasí s tím, aby jejich svěřenci odjeli na výlet v rámci tohoto projektu. Byli seznámeni s tím, čeho se projekt týká, jaký je nadcházející plán. Byli ujištěni, že na cestě bude doprovodem jeden z asistentů, který zajistí odborný dozor. Kontaktování byli telefonicky, protože nebyl potřeba písemný souhlas. Navíc ocenili, že jejich svěřenci něco zažijí, protože oni sami mají už vyšší věk a nemají prostředky, aby je mohli někam vzít.

Dále byl od opatrovníků potřeba písemný souhlas k tomu, aby mohly být pořizovány fotografie z výletu a aby mohly být uveřejněny v dané práci a při její prezentaci. Za tímto účelem bylo vytvořeno potvrzení, které opatrovníci podepsali. (viz Příloha B).

Při dalších přípravách byly využity cenné rady z publikace zaměřené právě rozvíjení dospělých lidí s mentálním postižením (Sokolská, 2013). Přestože se jedná o dospělé jedince, je nutné, aby byli neustále informováni o situacích, jež nastanou, opakovat s nimi určitá pravidla a zásady, utužovat jejich návyky. Proto bylo vhodné strávit

před uskutečněním jednotlivých aktivit s klienty určitý čas, který bude využit k tomu, aby byli podrobně seznámeni s programem, který je pro ně připraven. Vysvětleny byly situace, které nastanou a které by potenciálně mohly nastat.

„Pokud se chystáte s klientem někam vycestovat, je vždy velmi přínosné jej předem seznámit s tím, jak cestování a celý výlet bude probíhat a co na daném místě uvidí.“¹⁹

Také zde byly snahy o integraci klientů a o podpoření plnění výchovných cílů. Vše bylo samozřejmě konzultováno s některým z asistentů. Celé toto setkání bylo uskutečněno v obývacím pokoji pod odborným vedením jednoho asistenta 28. 11. 2014.

8.1.1. Cestování

V tomto bodě je nutné zmínit, že cestování je vlastně přesun z jednoho místa na druhé s různým cílem, ať už je to výlet, dovolená či pracovní povinnost. Již na začátku rozhovoru bylo ale jasné, že klienti mají s cestováním bohaté zkušenosti. Někteří samostatně dojíždí do zaměstnání, jiní o víkendech cestují s rodiči. Sami začali mluvit o svých zkušenostech s cestováním a bylo zřejmé, že je pro ně toto téma atraktivní. Poté, co byli obeznámeni s tím, že je pro ně chystán jednodenní výlet do Prahy, hlavního města, projevovali se velice nadšeně.

Jako podpůrná pomůcka jim byla předložena mapa České republiky, na níž bylo znázorněno, kde se právě nacházíme, kam pojedeme a kudy. Tím proběhl plynulý přesun k dalšímu bodu vztahujícímu se k danému tématu.

8.1.1.1. Dopravní prostředky

I v tomto směru byli klienti zkušení. Často cestují automobilem i vlakem, kterým někteří dojíždí do zaměstnání, jak bylo zmíněno již výše. Pro naši cestu do Prahy bylo však nutné zmínit dopravní prostředky, které jsou specifické právě pro větší města a se kterými se běžně doma nesečká. Sami zmínili tramvaj a po menší nápovědě si vzpomněli i na metro.

Pro cestování dopravními prostředky je nutné umět se orientovat v jízdním řádu. Protože klienti jsou alespoň částečně počítačově gramotní, využili jsme internetový jízdní řád na www.idos.cz, kde lze nalézt odjezdy a příjezdy vlaků, autobusů, tramvají i metra.

¹⁹ SOLOVSKÁ, Vendula. *Rozvoj dovedností dospělých lidí s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, s. 113.

Vyhledávání je zde rychlejší a klienti se zde i snadněji orientují. Nutné je však znát názvy nástupních a výstupních zastávek, což je pro klienty poněkud náročné, takže potřebovali pomoc.

Je nutné připomenout, že abychom mohli cestovat dopravními prostředky, musíme si vždy zakoupit jízdenku. Ti, kteří jsou držiteli karet ZTP či ZTP/P, mají nárok na slevu, v některých případech mohou cestovat zadarmo, ale nejlepší se vždy zeptat pověřeného pracovníka.

8.1.1.2. Co si zabalit s sebou

Je vhodné si s klienty dopředu říct, co budou na cestu potřebovat. Jako nejvhodnější zavazadlo se ukázal menší cestovní batoh, do něhož si přibalí svačinu, pití, doklady, peníze a mobilní telefon. Pokud budou chtít, mohou si s sebou vzít například i fotoaparát.

8.1.2. Předběžný harmonogram

Výlet byl naplánován na pátek 5. 12. 2014. Předem byl předpřipraven harmonogram. Plnění tohoto harmonogramu bylo plánováno pouze přibližně, ale ve výsledku se ukázalo téměř přesné:

- 8:10 odjezd z Kolína, hl. nádraží, 8:57 příjezd do Prahy, hl. nádraží
- Přesun na metro, linka C, stanice Hlavní nádraží
- Cesta metrem do stanice Florenc, zde přestup na linku B, pokračování do stanice Náměstí Republiky
- Pěší přesun k Národnímu technickému muzeu
- 10:00 příchod k Národnímu technickému muzeu
- 10:00 – 12:00 pobyt v Národním technickém muzeu
- 12:00 – 13:00 oběd
- 13:00 – 15:00 procházka po Praze
- 15:42 odjezd z Prahy, hl. nádraží, 16:22 příjezd do Kolína, hl. nádraží

8.1.3. Příprava rozpočtu

Rozpočet tohoto výletu byl poměrně nízký, nejednalo se o žádné vysoké částky. Bylo potřeba zahrnout cenu za jízdu vlakem a metrem, vstupné do muzea a částku za naplánovaný oběd. V připravovaném rozpočtu se počítá pouze s náklady klientů. Rozpočet nepočítá se soukromými náklady klientů za případné suvenýry nebo pochutiny.

- Jízdné za vlak Kolín, hl. nádraží do Praha, hl. nádraží a zpět, sleva ZTP/P + doprovod 44 Kč
- Jízdenka metro ZTP/P + doprovod 0 Kč
- Vstupné do muzea ZTP/P + doprovod 0 Kč
- Obědové menu cca 150 Kč pro jednoho

Doprovod a organizátor si jízdenky a vstupenky uhradili z vlastních zdrojů. Protože je jeden z klientů držitelem karty ZTP/P, má nárok na 75% slevu z jízdného a doprovod zdarma. Aby to bylo spravedlivé, byla rozpočítána cena jízdného mezi oba klienty, takže každý zaplatil 22 Kč, což je velmi příznivé, a tak si cestu mohli zaplatit z vlastního kapesného. Cestu metrem a vstupné do muzea měli oba zdarma. Oběd byl klientům a jejich asistentovi proplacen organizací.

8.2. Realizace výletu

V pátek ráno se všichni sešli v objektu chráněného bydlení. Asistent mající službu pomohl připravit svačinu, zkontrolovalo se, že klienti mají zabaleno vše, jak bylo domluveno, a služebním autem jsme byli dopraveni na kolínské nádraží. Zde byly zakoupeny lístky na vlak. Na nádraží byla podporována integrace klientů – na odjezdové tabuli hledali náš vlak, nástupiště, z něhož odjíždí, zdali má zpoždění. Sami museli najít cestu ke správnému nástupišti. Ve vlaku probíhala konverzace o tom, co od výletu očekávají. Znovu byli obeznámeni s podrobným plánem dne, jak by všechno mělo proběhnout.

Příjezd do Prahy proběhl v naplánovaný čas. Pokračovalo se na metro, klientům bylo zopakováno, kam přesně směřuje cíl naší cesty, a oni měli sami určit správný vstup do metra. Cesta metrem i s přestupem byla úspěšně zvládnutá, výstup proběhl na plánované zastávce Náměstí Republiky. Protože bylo 5. prosince a je tradicí, že v tento den chodí Mikuláš s čerty, potkali jsme zde tyto převleky a klienti se s nimi vyfotili. Odtud se pěšky směřovalo přes Štefánikův most a Letenské sady k Národnímu technickému muzeu.

V muzeu byla navštívena expozice Doprava, kde jsou k vidění historické automobily, lokomotivy, motocykly, lodě nebo letadla. Oba klienti jsou zainteresováni do různých technických odvětví, ale obzvlášť jeden z nich velmi mile překvapil svým širokým rozhledem z oblasti automobilového průmyslu. Klientům bylo podáváno

vysvětlení k jednotlivým exponátům, předčítány informace z informačních tabulek pro podání stručného výkladu.

Návštěva muzea trvala přepokládané dvě hodiny a právě byl čas oběda. Původní plán byl, že na oběd se zajde do restaurace, která se nachází přímo v prostorách muzea. Bohužel nastal problém, protože klienti si nevybrali jídlo z denní nabídky, a tak se muselo hledat náhradní řešení, tedy jiná restaurace. Hledali se tedy jiné restaurace v nejbližším okolí a po několika pokusech byla vybrána restaurace s příznivou nabídkou a příznivými cenami.

Po obědě se pokračovalo, klienti si vyžádali delší procházku, tudíž se další cesta ubírala přes Letenské sady až k Pražskému hradu. Klienti byli obeznámeni se základními fakty o Pražském hradu. Naštěstí právě probíhala výměna hradní stráže, což byl pro klienty velký zážitek. Nejen, že tuto výměnu nikdy neviděli, ale ani o ní neslyšeli, takže to pro ně byla úplná novinka.

Z Pražského hradu byla absolvována trasa přes Malou Stranu, Karlův most až na Staroměstské náměstí, na trhy v nejklassičtější podobě. Zde si klienti koupili trdelník a horkou čokoládu, prohlédli si vánoční strom a vydali se společně se svým doprovodem zpět přes náměstí Republiky na Hlavní nádraží. Celá cesta byla doprovázena komentáři k jednotlivým známým místům.

Na nádraží byli klienti opět naváděni k tomu, aby se orientovali v odjezdových tabulích. Zde nastala první odchylka od připraveného harmonogramu kvůli půlhodinovému zpoždění vlaku, což ale není třeba považovat za velký problém. Z kolínského nádraží opět proběhl převoz služebním automobilem zpět do chráněného bydlení.

8.3. Reflexe

Z pohledu organizátora se jednalo o povedenou aktivitu. Časový harmonogram, ač byl připraven jako orientační, byl až na poslední bod splněn. Odchylka od posledního bodu ovšem nebyla zaviněna námi, ale i s tím je nutno při plánování podobné aktivity počítat a případně mít připravené záložní řešení. V tomto případě záložní plán spočíval v tom, že byly vyhledány i jiné, pozdější spoje.

Klientům se na výletě líbilo. Zaznamenány jsou jejich autentické výpovědi po návratu domů z rozhovoru mezi nimi a sloužícím asistentem. První klient: „*Jsem rád,*

že mě slečna Maruška vzala na výlet. Nejvíc se mi líbilo v muzeu. Nejlepší byla auta, takový mám v knížkách a teď jsem je viděl živý.“

Druhý klient se vyjádřil takto: „Bolí mě nohy, ale mně to nevadí, já chodím rád. Prahu mám moc rád, takhle jsem se dlouho neprošel. Byli jsme i na Pražským hradě a tam byla ta stráž. Trdelník byl taky dobrej.“

9. Štědrý den v organizaci

Jako další aktivita bylo zařazeno vánoční posezení, které se v organizaci koná každoročně. Jsou pozváni rodiče klientů, sejdou se všichni pracovníci a slaví se Štědrý den. Přípravuje se vánoční večeře, občerstvení, zdobí se stromek, rozdávají se dárky. Tato událost se každoročně pořádá na začátku prosince. Protože program byl domluven na tento víkend, padla nabídka podílet se společně na přípravách této aktivity.

9.1. Přípravná fáze

Nejprve bylo nutné domluvit nejvhodnější termín pro konání této události. Jako nejvhodnější se nakonec jevila sobota 6.12 2014.

Protože se této události účastní rodiče, bylo třeba je oficiálně pozvat. K tomu je potřeba vytvořit pozvánku. Tu tradičně vytváří někdo ze zaměstnanců chráněného bydlení, tentokrát byla tvorba zadána grafikovi, aby byl výborný vizuální výsledek.

9.1.1. Pozvánka

Pro tvorbu pozvánky je důležité mít ujasněné všechny náležitosti: den konání, přesný čas apod.

Při samotné realizaci je důležité vybrat vhodný motiv. Protože se jedná o událost spojenou s Vánocemi, je volba motivu jasná. Kdyby se nenaskytla možnost zadat tvorbu pozvánky grafikovi, mohla by se pozvánka vytvořit za pomoci internetové stránky www.deviantart.com, kde se po zadání příslušného klíčového slova ukáže nabídka různých fotografií, obrázků i grafik. Při výběru obrázku je nutné dát si pozor na to, aby byl volně ke stažení, nikoli k zakoupení. Pokud autor umožní volné stažení obrázku, nemusíme řešit autorská práva. Tím by se vyřešil podklad a v různých, běžně dostupných, textových editorech by se pozvánka dotvořila.

Pozvánka je považována za zdařilou. Podklad je v červené barvě, která je symbolicky spojována s Vánoce. Vlevo je barva jasnější a směrem doprava přechází do temnější vínové, čímž je dynamičtější. V pozadí jsou tence vykresleny sněhové vločky symbolizující zimu a vlevo jsou zavěšeny tři červené vánoční koule.

Text pozvánky je v bílé barvě, která koresponduje se stínováním na vánočních ozdobách a zároveň je nejlépe čitelná. V pravém horním rohu je vloženo logo dané instituce. Ve středu pozvánky je text obsahující všechny náležitosti, které má pozvánka mít: daná událost, den, čas a místo konání. Vpravo dole je odkaz na ředitelku instituce a ve spodní části je kontakt na vedoucí chráněného bydlení pro potvrzení účasti. (viz Příloha C)

9.1.2. Příprava občerstvení

Protože se jednalo o vánoční posezení, které mělo simulovat Štědrý den, bylo od začátku jasné, co bude do občerstvení zahrnuto: tradiční štědrovečerní chod (bramborový salát, smažený kapr) a jako vedlejší občerstvení se naplánovaly chlebičky, jednohubky. Zahrnuto bylo také cukroví, které ovšem již bylo upečené a uskladněné. Dále bylo nutné počítat s pitím, takže byly zahrnuty nealkoholické nápoje a šumivé víno na přípitek.

Dále bylo nutné sepsat nákupní seznam a dojet nakoupit. Nakoupilo se v jednom z kolínských supermarketů večer předem, aby suroviny byly čerstvé a aby se v sobotu ráno nezdržovaly přípravy. Nákup byl financován z rozpočtu organizace, která s touto událostí předem počítala.

Na přípravu občerstvení se sešla většina pracovníků v sobotu ráno. Práce byla rozdělena: někdo pracoval v kuchyni a připravoval hlavní chod, jiní v jídelně připravovali drobnější občerstvení. Zapojeni byli i klienti, jejichž úkolem byl úklid spadající do denního plnění.

9.1.3. Výzdoba

Dalším krokem byla výzdoba. S pomocí klienti nalepili vánoční dekorace na okna a ozdobili vánoční stromek. Ten byl zakoupen také den předem u již zmíněného kolínského supermarketu. Tento výdaj byl také odečten z rozpočtu organizace. Stromek byl ozdoben velmi jednoduše, přesto hezky. Využila se světélka a ručně vyrobené ozdoby. Připevněny na něj byly také bonbóny z vánoční kolekce. Na osvětlení byly připevněny malé ozdoby na stužce.

Posledním krokem bylo prostření stolu. Stůl je sám o sobě velký, ale vzhledem k tomu, že účast potvrdilo všech 12 rodičů a k tomu klienti a pracovníci, byl k němu přidán ještě jeden menší stůl. Přes oba stoly byl položen tmavě zelený ubrus, protože tato barva se také spojuje s Vánoce. Přes ubrus se příčně položily dva tzv. stolní běhouny s motivem stříbrných vloček. Doprostřed stolu se umístil adventní věnec s červenými svíčkami a stříbrnou dekorací. Pro každého člověka se připravil talíř, příbor, sklenice na vodu a sklenice na přípitek, ubrousek. Aby byla dodržena vánoční tradice, pod každý talíř byla položena šupina.

9.2. Realizace

Začátek celé události byl naplánován na 15 hodin. Všichni rodiče se sjeli včas. Pod stromek byly uloženy vánoční dárky pro klienty. Některé dárky přivezli rodiče, ale hlavními dárky byly ty, které obstarávali klíčoví pracovníci. S každým klientem byl sepsán seznam přání k Vánocům, podle nějž byly dárky nakoupeny. Dárky byly taktéž nakoupeny z rozpočtu organizace.

Po přivítání proběhl přípitek a zasedlo se ke stolu. Po jídle se sklídilo ze stolu, přineslo se drobné občerstvení. S prskavkami se zaspívaly vánoční koledy a paní ředitelka začala rozdávat dárky uložené pod stromkem. Klienti si dárky rozbalili a probíhala volnější zábava. Jeden z klientů hrál na elektrické varhany koledy a zpívalo se. Rodiče se zdrželi až do večerních hodin. Poté, co rodiče odjeli domů, uklidilo se, odešli pracovníci a zůstal ten pracovník, který měl službu.

9.3. Reflexe

Celá událost proběhla bez problémů, přesně tak, jak bylo v plánu, splnila svůj účel – Vánoce jsou doba, kdy by lidé měli trávit čas spolu, a to také bylo cílem. Atmosféra celého odpoledne byla velice příjemná. Klienti byli nadšení z dárků a celé odpoledne se bavili. Rodiče byli také spokojeni, taktéž pracovníci zhodnotili celý den kladně.

Závěr

V prvním oddílu bakalářské práce je nahlédnuto do problematiky sociálních služeb. Je zde nabídnuto vymezení pojmu sociální služby, legislativní ukotvení, které je velmi důležité, protože zákon je základním dokumentem a vychází z něj i jiní autoři. Dále jsou zde uvedeny uznávané kvalifikace v sociálních službách společně se stručnou charakteristikou, formy poskytování a základní druhy sociálních služeb. Zmíněno je zde i financování a způsob hodnocení kvality služeb. V závěru se kapitola zaměřuje na jednu cílovou skupinu, a to na lidi s mentálním postižením. Tato kapitola nabízí základní orientaci v odvětví sociálních služeb.

V další kapitole teoretické části se práce zaměřuje na konkrétní sociální službu, a to chráněné bydlení. Je zde uvedena základní charakteristika této služby, její základní cíle, charakteristika uživatelů této služby. Samozřejmě se zde zaměřuje i na pracovníky. Kapitola tedy nabízí bližší seznámení s chráněným bydlením, což je důležitým základem pro realizaci praktické části.

Praktická část nabízí pohled na průběh příprav zážitkových aktivit pro osoby s mentálním postižením, konkrétně tedy pro klienty chráněného bydlení. Aktivity probíhaly během tří dní, které jsou zde popisovány v přípravné fázi, během samotné realizace a je zde nastíněna i stručná reflexe.

Cíl práce byl naplněn. Klientům byly zprostředkovány nové zážitky, které byly jistě z jejich strany vnímány pozitivně. Žádný klient neodmítl spolupráci ani nebyl zklamán z průběhu jednotlivých aktivit, naopak jejich spolupráce byla na velmi dobré úrovni a jejich reakce byly pozitivní. Integrace do oblasti kultury také proběhla. Samotné Vánoce jsou považovány za součást tradiční lidové kultury a klientům byl nabídnut nový pohled na celé toto období. I návštěva muzea, jakožto kulturní instituce, plní tento cíl. A integrace nejenom do kultury, ale i do běžného života byla splněna. Klienti měli možnost cestovat s doprovodem asistentů, ti ovšem pouze usměrňovali, čímž byl vymezen prostor, aby klienti prohlubovali nebo nabývali své znalosti i dovednosti. Vyzkoušeli si i, jak probíhají přípravy na Vánoce v běžných rodinách. Sami pracovníci byli spokojeni s průběhem a s reakcemi klientů, čímž se otevírá možnost i další spolupráce.

Tato práce může být inspirativním zdrojem pro člověka, který by se rád podílel na plánování aktivit pro klienty nejen chráněného bydlení, ale i jiné sociální služby. Aktivita mohou být naplánovány i na jiné období, které otevře nové možnosti ve výběru

aktivit, víkend může být nahrazen celým týdnem, ovšem všechno závisí na domluvě s danou organizací. Důležité je klienty daného zařízení poznat, aby aktivity odpovídaly jejich možnostem, schopnostem a nebyly mimo jejich zájem. Zároveň je důležité mít na mysli, že všechny připravované aktivity by měly klientům zábavnou formou napomáhat jejich integraci.

Seznam použité literatury a pramenů

GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha: Vodnář, 2000, 425 s. ISBN 80-86226-07-7

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 183 s. ISBN 978-80-7367-310-9

MATOUŠEK, O., J. KOLÁČKOVÁ a P. KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0

PALA, Karel a Jan VŠIANSKÝ. *Slovník českých synonym*. 3. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 479 s. ISBN 80-7106-450-5

PIPEKOVÁ, Jarmila. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. 1. vyd. Brno: MSD, 2006, 208 s. ISBN 80-86633-40-3

RADA, Marek. *Chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením: praktický průvodce*. Blansko: Hnutí humanitární pomoci, 2006, 55 s. ISBN nevedeno

SOLOVSKÁ, Vendula. *Rozvoj dovedností dospělých lidí s mentálním postižením*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2013, 191 s. ISBN 978-80-262-0369-8

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 4., přeprac. Praha: Portál, 2011, 221 s. ISBN 978-80-7367-889-0

Internetové zdroje

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, částka 190. s. 10333-10345. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006. Částka 37. s. 1257 – 1289. Dostupný také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>

KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Manuál základních postupů jednání při kontaktu s osobami s mentálním postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 35 s. ISBN 978-80-244-1635-9. Dostupné z:

<http://www.mikroregion-vsetinsko.cz/PIC/Manu%C3%A1l/Manu%C3%A1l%20-%20ment%C3%A1ln%C3%AD%20posti%C5%BEen%C3%AD.pdf>

Otázky a odpovědi k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a k zákonu č.109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách. In: *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2006 [cit. 2015-02-20]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev2.pdf

ÚZIS ČR. *Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR* [online]. 2010-2014 [cit. 2015-03-21]. Dostupné z:<http://www.uzis.cz/>

Zvoneček Bylany. *Zvoneček Bylany: poskytovatel sociálních služeb* [online]. 2012 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: www.zvonecekbylany.cz

Seznam příloh

Příloha A	Dohoda o mlčenlivosti
Příloha B	Souhlas s uveřejněním fotografií
Příloha C	Pozvánka
Příloha D	Ilustrační fotografie - Pečení cukroví a výroba ozdob
Příloha E	Ilustrační fotografie - Výlet do Prahy
Příloha F	Ilustrační fotografie - Štědrý den v organizaci

Příloha A

Zvoneček Bylany, poskytovatel sociálních služeb
Pod Malým vrchem 1378
Český Brod
282 01

Dle respektování základní lidských práv klientů našeho zařízení je povinností každého zaměstnance, praktikanta, dobrovolníka i ostatních, kteří přichází do kontaktu s klienty zachovávat mlčenlivost o skutečnostech o nichž se dověděl v souvislosti s výkonem povolání, praxe či dobrovolnické činnosti, aby nedošlo k porušení práv klientů a naplnila se kritéria ochrany osobních údajů.

Michal

.....
podpis pracovníka

Alena Křížová

.....
ředitelka zařízení

28. 11. 2019

.....
datum

Příloha B

Udělují svůj souhlas k pořízení fotografií z akce konané v rámci projektu k bakalářské práci Marie Michaleové. Souhlasím s jejich uveřejněním v dané práci.

Jméno klienta: JANA MOLČALKA

Podpis opatrovníka: J. Ruzička

Datum: 1. 12. 2014

Udělují svůj souhlas k pořízení fotografií z akce konané v rámci projektu k bakalářské práci Marie Michaleové. Souhlasím s jejich uveřejněním v dané práci.

Jméno klienta: PETR VEČERŤA

Podpis opatrovníka: Petr Večeřa

Datum: 1. 12. 2014

Příloha C

Zvoneček Bylany
poskytovatel sociálních služeb

Srdečně Vás zveme na
Tradiční vánoční posezení,

které se koná 6. 12. 2014 od 15.00 hodin
v domečku v Polepech.

Za všechny Vás zve
Ing. Iveta Blažková
ředitelka Zvonečku Bylany

Prosím o potvrzení účasti na janavelis@seznam.cz nebo na 731 615 651

Příloha D

Příloha E

Příloha F

